

## VUODEN 2025 TALOUSARVION JA VUOSIEN 2026–2027 TALOUSSUUNNITELMAN LAADINTAOHJE

### Talousarvion ja taloussuunnitelman lähtökohdat

Kuntalain 110 §:n mukaan valtuuston on hyväksyttävä talousarvion yhteydessä kolmea tai useampaa vuotta koskeva taloussuunnitelma, jonka ensimmäinen vuosi on talousarviovuosi.

Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan.

Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Talousarvion määrärahat ja tuloarviot budjetoidaan bruttomääräisenä. Talousarviossa ja -suunnitelmassa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa.

Vuoden 2025 talousarvion yhteydessä kunnanvaltuusto hyväksyy myös kuntalain edellyttämät konsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

### Talousarviokehys vuodelle 2025

Vuoden 2025 talousarviokehysten pohjana on vuoden 2024 talousarvio ja talouden toteuma ajalla 1–6/2024.

Talousarviokehysten verotulot ja valtionosuudet on arvioitu Kuntaliiton ja Valtiovarainministeriön kesän ennusteiden mukaisesti. Valtionosuus- ja verotuloennusteiden kehitystä seurataan ja kehystä on tarkastettava mahdollisia muutoksia vastaavasti. Valtionosuuslaskelmat on päivitetty kesäkuussa. Verotuloennuste on päivitetty elokuussa.

#### Toimintatuotot

Maksut ja taksat pitää käydä huolella läpi ja tehdä niihin mahdolliset lakisääteiset, toiminnalliset ja muut tarkistukset. Kuntatasolla talousarviokehys on laadittu siten, että toimintatuotot on arvioitu mahdollisimman realistisesti tarkoittaen sitä, että toimintatuotot ovat pienemmät kuin vuoden 2024 talousarviossa.

#### Toimintakulut

Vuodesta 2025 alkaen työvoimapalveluiden järjestämisvastuu siirtyy kunnille ja kuntien muodostamille yhteistoiminta-alueille. Kehyksessä on toimintakulujen osalta arvioitu TE-palveluiden siirtymisen aiheuttamat vaikutukset tällä hetkellä käytettävissä olevien tietojen perusteella. Toimintakulujen osalta on myös huomioitu muksurahan käyttöönotto vuonna 2025. Henkilöstökulujen korotukseksi on arvioitu 2,0 prosenttia.

#### Määrärahojen esittämistarkkuus

Määrärahat esitetään 100 euron tarkkuudella.

#### Henkilöstökulut

Kunta-alan sopimus on voimassa 30.4.2025 saakka, eivätkä ensi talousarviovuosien palkkaratkaisut ole näin ollen tiedossa. Alustavana palkkaratkaisujen korotusarviona käytetään 2,0 prosenttia vuodelle 2025.

### **Vakinaisen henkilöstön palkkamäärärahojen budjetointi**

Vakinaisen henkilöstön palkkatiedot korotuksineen lisätään keskitetysti. Henkilöstökulut tallennetaan talousarvio 2024 palkkarakenteen mukaisesti. Yksiköiden tulee tarkastaa tietojen oikeellisuus. Mahdollisten perustettavaksi esitettävien uusien vakituisten tehtävien määrärahat tallennetaan keskitetysti.

### **Määräaikaisten ja sijaisten palkkamäärärahojen budjetointi**

Yksiköiden tulee budjetoida määräaikaisten ja sijaisten palkkamäärärahat. Uudet määräaikaiset tehtävät tulee esittää henkilöstösuunnitelmassa. Mikäli määräaikaiseen tehtävään on aiemmin saatu täyttölupa ja määrärahat tehtävään ovat talousarviossa, määräaikaista tehtävää ei esitetä uudelleen henkilöstösuunnitelmassa.

### **Lainanotto**

Uutta lainaa otetaan vain maksuvalmiuden niin vaatiessa. Talousarvion yhteydessä käsitellään investointisuunnitelma. Tasapainoisessa taloustilanteessa investointien omarahoitus on lähellä 100 prosenttia.

### **Verorahoitus ja valtionosuudet**

Kunnallisvero on arvioitu 9,4 prosentin pohjalta.

Kiinteistövero

- Yleinen kiinteistöveroprosentti 1,30
- vakinaisten asuinrakennusten kiinteistöveroprosentti 0,50
- muiden asuinrakennusten kiinteistöveroprosentti 1,65
- rakentamattoman rakennuspaikan kiinteistöveroprosentti 4,0
- yleisen maapohjan kiinteistöveroprosentti 1,3

Verotuloennusteessa on käytetty Kuntaliiton tekemää ennustetta verotulojen kehityksestä. Kuntaliiton toukokuussa julkaistu verotuloennuste on tällä hetkellä 5,7 miljoonaa euroa vuodelle 2024. Verotuloennusteet ovat tässä vaiheessa vielä epävarmoja ja niitä päivitetään myöhemmin. Valtiovarainministeriön kesäkuussa tekemän vuoden 2025 ennakkolliseen laskelmaan perustuen Toivakan kunnan valtionosuudet tulevat olemaan noin 2,6 miljoonaa euroa.

### **Talousarvion sitovuus vuodelle 2025**

Talousarviota ja sen määräyksiä on noudatettava toiminnassa. Tilivelvolliset vastaavat vastualueidensa taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden toteutumisesta.

Vuoden 2025 talousarvio on nettositova lautakuntatasolla eli lautakuntien toimintakate on valtuuston nähden sitova. Talousarvion sitovuus valtuustoon nähden koskee vain ulkoisia menoja ja tuloja.

### **Keskitetysti tehtävien talousarvion osat**

Henkilöstömenot tallennetaan budjetointiohjelmaan talousarvion 2024 palkkarakenteen mukaisesti palkankorotukset ja järjestelyerät huomioiden. Toimialojen tulee tarkastaa budjetointiohjelmaan viedyt tiedot, jotta ne vastaavat todellista tilannetta. Myös uusien tehtävien palkat tulee huomioida talousarviossa. Muun kuin vakinaisen henkilökunnan palkat budjetoidaan toimialoilla.

Samoin keskitetysti tallennetaan kaikki sisäiset menot ja tulot sekä Kevan tasausmaksu. Kunnat ja hyvinvointialueet maksavat tasausmaksua vuoden 2023 alusta alkaen, kun eläkemenoperusteinen maksu poistui.

## Strategiaan perustuvien operatiivisten tavoitteiden ja seurantamittareiden asettaminen

Vuoden 2025 talousarvion rakenne on sama kuin vuonna 2024. Talousarvion operatiiviset tavoitteet tulee asettaa voimassa olevan strategian pohjalta. **Tavoitteita ja mittareita määriteltäessä on kiinnitettävä huomioita siihen, että toteutumisen mittaaminen on mahdollisimman yksiselitteistä ja luotettavaa. Jokaista strategista tavoitetta kohden tulisi olla 1–2 tavoitetta/toimenpidettä.**

Tavoitteet ovat väline, jolla kunnanvaltuusto ohjaa toimintaa. Ehdotuksen laatijat vastaavat siitä, että euromääräinen ehdotus ja tavoitteet vastaavat toisiaan.

Toimialat voivat täydentää strategisten tavoitteiden lisäksi tavoitteita toiminnallisilla tavoitteilla, jotka eivät kaikilta osin ole valtuustoon nähden sitovia. Näillä tavoitteilla täydennetään strategiaa tavoitteita siten, että tavoitteet kattavat palvelualueen perustehtävät. Täydentävät tavoitteet ovat sitovia lautakuntatasolla. Kuntalain mukaan talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan edellyttämät määrärahat ja tuloarviot ja siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Toiminnalliset tavoitteet ja määrärahat ovat sitovia ja niiden toteutumisesta on vastattava valtuustolle, ellei niiden sitovuudesta ole muuta päätetty.

Hallintokuntien tulee asettaa laatu-, taloudellisuus- ym. tavoitteita sen mukaan kuin eri tehtävissä katsotaan tarkoituksenmukaiseksi. Tavoitteet ja niihin liittyvät mittarit voidaan esittää esimerkiksi numeroina tai yksinomaan sanallisesti.

## Lautakunnan esitys vuoden 2025 talousarvioksi

Lautakuntien tulee huolehtia siitä, että vuoden 2025 talousarvioehdotus lautakunnan alaisen toiminnan osalta on annetussa raamissa. Lautakunnan ehdotus sisältää sekä käyttötalouden että investoinnit.

Lautakunnan esityksen tulee sisältää taloudellisten tavoitteiden lisäksi operatiiviset tavoitteet sekä sanalliset perustelut talousarvion sisällöstä. Talousarviossa asetettujen tavoitteiden toteutuminen tulee pystyä arvioimaan ja esittämään tilinpäätöksessä.

## Investoinnit

Investointiosaan sisällytetään suunnitelma talousarviovuodelle ja taloussuunnitelmavuosille. Investointiohjelma laaditaan vuosille 2025–2027. Investointiohjelma hyväksytään vuoden 2025 osalta sitovana ja taloussuunnitelman vuosien 2026–2027 osalta ohjeellisena.

Investoinnit toteutetaan kunnanvaltuuston hyväksymien määrärahojen puitteissa. Mahdolliset investointien lisämäärärahat ja muut muutokset edellyttävät aina asianomaisen toimielimen, kunnanhallituksen ja kunnanvaltuuston käsittelyn. Jos kysymys on kunnan kehittämiseen liittyvästä investoinnista tai välttämättömästä tarpeesta, hyväksytään investointiohjelmaan uusia hankkeita myös talousarviomuutoksena.

Investointiosaan budjetoidaan hankkeet, joiden kustannukset ovat enemmän kuin 10.000 euroa, ja joiden käyttöikä on pidempi kuin kolme vuotta.

Investoinnit kirjataan taseeseen omaisuudeksi ja vähennetään poistamalla. Investoinneilla on täten vaikutus kunnan omaisuuteen.

Huomioitava kuitenkin on, että kaikki yli 10.000 euroa maksavat hankinnat eivät ole investointeja, vaan esimerkiksi omaisuutta ylläpitävät korjausmenot ovat käyttömenoja. Jos investointihanke toteutetaan useamman vuoden aikana, tulee se jakaa suunnitelmavuosille.

**Talousarviossa on myös huomioitava investointien vaikutukset käyttötalouteen.**

Lautakuntien tulee antaa investointiehdotuksensa vuodelle 2025 sekä arvio tulevista investoinneista vuosille 2026 ja 2027.

**Talousarvioraami 2025**

2025 raami	Tulot	Menot	Netto
Keskusvaalilautakunta	5 000	20 000	-15 000
Valtuusto		32 000	-32 000
Tarkltk		19 000	-19 000
Hallintopalvelut	2 000	1 154 600	-1 152 600
sivistys ja hyvinvointi	520 000	5 150 000	-4 630 000
Kuntaympäristö	1 371 477	2 384 973	-1 013 496
	<b>1 898 477</b>	<b>8 760 573</b>	<b>-6 862 096</b>

**Valmisteluajataulu**

Palvelualueet laskevat ja esittävät talousarvion vuodelle 2025 sekä toimintatuotto- ja toimintamenoarviot sekä investointitarpeet taloussuunnitelmavuosille 2026 ja 2027 alla olevan aikataulun mukaisesti:

- 19.8.2024 kunnanhallitus antaa raamin 2025 lautakunnille
- 30.9.2024 talousarvion 2025 luvut kirjanpitoon
- 28.10.2024 valtuuston iltakoulu
- 11/2024 lautakuntakäsittelyt
- 9.12.2024 kunnanhallitus
- 16.12.2024 kunnanvaltuusto